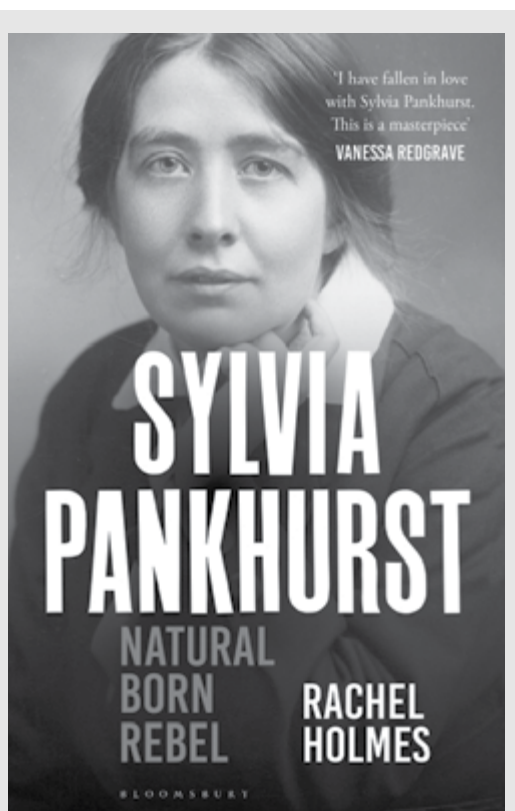

SYLVIA PANKHURST: KUNNSKAP, KAMP OG KRITIKK

Rachel Holmes:

Sylvia Pankhurst. Natural born rebel
London: Bloomsbury, 2020, 976 s.

Tore Linné Eriksen

Tidl. professor ved OsloMet, medlem av Rødt og bokredaktør i *Gnist*.

Et langt og rikt liv krever en lang og rik biografi, og det er nettopp det Rachel Holmes har gitt oss. Hun har tidligere gitt ut ei fortreffelig bok om Eleanor Marx, som den unge Sylvia traff som 13-åring, og følger nå opp med et verk som overgår alle andre bøker om en aktivist som forente feminisme, sosialisme, anti-rasisme og anti-imperialisme. Hun deltok i kamper på alle disse feltene, men det mest inspirerende er hvordan hun viste at de hang uløselig sammen. Det var det ikke alle som forsto, eller som forstår. For øvrig er det langt mer enn en biografi, det er en historie om hele perioden mellom 1882 og 1960, som langt fra er begrensa til Storbritannia, men som fanger inn andre deler av Europa, USA, Sovjetunionen og – ikke minst – Afrika med Etiopia i sentrum.

Sylvia Pankhurst blei først kjent for kampen for stemmerett for alle kvinner, der hun utgjorde en sterk Pankhurst-trio sammen med sin mor (Emmeline) og søster (Christabel). Men allerede i 1914 kasta familiemedlemmene henne ut av den dominerende organisasjonen av «suffragettene», der begrunnelsen var at hun knyttet sin aktivisme til arbeiderbevegelsen. Med hennes egne ord: Det nytter

ikke bare med middel- og overklassens kvinner, som ikke vil drømme om å gi stemmerett til sine hushjelper og sjåførere. Hun la sin virksomhet til Londons østkant, samtidig som hun i 1913 også opptrådte sammen med lederne for 1913-streiken i Irland, deriblant John Conolly, som blei henretta av britene tre år etter.

Derimot fulgte hun ikke Lenins råd om å delta i parlamentsvalg, det var en forsamling hun altså hadde kjempet for kvinnelige deltaking i, men som hun nå avviste som en illusjon. I Lenins pamflett om «radikalismen» som en barnesjukdom, er Pankhurst en av dem som fordømmes hardest.

Det endelige bruddet med både familie, den etablerte stemmerettsbevegelsen og Labour fant sted med motstanden mot deltaking i Den første verdenskrigen, der hun med stor sorg så hvordan hoveddelen av arbeiderbevegelsen vraket proletarisk internasjonalisme og samla seg under nasjonalsjåvinistiske faner. Hun sto i kontakt med både Clara Zetkin og Rosa Luxemburg, som hun var beundrer av, og

knyttet seg til den russiske revolusjonen i 1917, og var seinere med på å stifte det britiske kommunistpartiet. Derimot fulgte hun ikke Lenins råd om å delta i parlamentsvalg, det var en forsamling hun altså hadde kjempet for kvinnelige deltaking i, men som hun nå avviste som en illusjon. I Lenins pamflett om «radikalismen» som en barnesjukdom, er Pankhurst en av dem som fordømmes hardest.

Fra midten av 1930-tallet var det mobilisering mot fascismen som var hennes viktigste arena, ikke minst fordi hun i flere tiår levde sammen med en kamerat fra Italia. Da Mussolini angrep Etiopia i 1935, mens andre vestlige land sto og så på, blei anti-fascismen naturlig nok vevd sammen med kamp mot rasisme og imperialism. Hun var krumtappen i det internasjonale solidaritetsarbeidet for panafrikanisme og Etiopias rett til å leve, sjøl om keiser Haile Selassie langt fra var noen demokrat eller sosialist. På sine gamle dager flytta hun til Addis Abeba, der hun i 1960 fikk sin statsbegravelse.

Når Holmes kan gi et så fullstendig bilde, er det fordi hun flittig har brukt – og siterer fra – mengden av Pankhurst artikler, pamfletter og upubliserte skrifter, en del av dem også fra hennes mange fengselsopphold og fra Moskva i dagene etter revolusjonen. Etter å ha lest denne boka, er det lett å si seg enig i forfatterens forhåpninger om at dette materialet en gang vil samles og utgis som «samlete verker». Det vil bety at mange av den yngre generasjonen vil finne kilder til både kunnskap og inspirasjon, og i mellomtida får vi glede oss over denne storslåtte biografien, som gir oss Pankhurst i helfigur.

Tore Linné Eriksen

Professor i utviklingsstudier og bokredaktør
i *Gnist* for utenlandske bøker.

David Harvey:

The anti-capitalist chronicles

London: Pluto Press, 240 s.

David Harvey er det nærmeste man kommer en akademisk superstjerne som er «bekjennende marxist». I en alder av 85, er han aktiv som aldri før med bøker, artikler og foredrag, videoer og podkaster som kanaler. Litt inn på 2000-tallet nådde han for første gang et breiere publikum, og høyst forståelige bøker om både imperialismen og nyliberalisme blei til og med oversatt til norsk. Med fjorårets bok henvender han seg på nytt til en mer allmenn leserkrets, så bygger den da også på muntlig formidling i en populær podkast-serie. Resultatet er en strålende oversikt over grunnleggende (og

komplekse) temaer som kapitalismens historie, ulike former for produksjon og akkumulering, urbanisering, fremmedgjøring, kjønnspektiver, Kina, klasser og kriser.

Et gjennomgående poeng er at det ikke er dagens form for nyliberalisme, men selve kapitalisme som system, som søkelyset – og motstanden – bør rettes mot. Som geograf har han også mye å bidra med om miljø og klima, som ikke er løsrivet fra de andre temaene. Det er dessuten grunn til å framheve hans grundige argumentasjon for at sosialisme handler om å utvide det demokratiet som i dag innskrenkes av ulikhet og økonomiske maktforhold. Litt tynnere, og mer kontroversielt innafor egne kretser, er kapitlet hvor det ser ut til at han vanskelig for å forestille seg annet enn en reformert kapitalisme.

Arundhati Roy:

Azadi. Freedom. Fascism. Fiction

London: Penguin, 2020, 243 s.

Arundhati Roy er av de fleste mest kjent for *Guden for små ting* fra 1997, som ble fulgt opp med en ny suksessroman tjue år seinere. Men når hun elskes, fryktes og hates i hjemlandet, er det mest for sine mange, skarpsindige og vel-dokumenterte artikler, der hun følger en stolt indisk tradisjon med intellektuelle som engasjerer seg i folkelig kamp.

Nå har ni nye essays og taler fra de to siste åra funnet veien mellom to myke permer i ei billigbok til godt under hundrelappen.

Samlet viser de hvor mye som nå står på spill under dagens regjeringsparti, det hindusjåvinistiske BJP (Bharatiya Janata Party – Folkepartiet). Betyr det at India er på vei mot fascisme? Ja, sier Roy, og begrunner det med at den *fascistiske infrastrukturen* er på plass: en sterk leder, nasjonalistiske kamprop, forfølgning av religiøse og andre minoriteter, avhumanisering, massemobilisering gjennom over 50 000 lokalavdelinger, ekstremistiske stormtropper med historiske røtter i beundring for Hitler og Mussolini, overflod av pengestøtte fra rikfolk og kamp mot fagbevegelser og uavhengige intellektuelle. Enda ville de ha vært uten motstand fra bønder og arbeidere, slik vi har sett så tydelig i de siste månedene.

Jason Hickel:

Less is more. How degrowth will save the world

London: William Heinemann, 2020, 318 s.

Til tross for en litt oppblåst tittel om å «redde verden», er dette boka for alle som vil forstå hvorfor «den reelt eksisterende kapitalismen» har rovdrift på både mennesker og natur som sin forutsetning og forretningsidé, og hvorfor vekst i BNP både er et grovt misvisende mål på menneskelig velferd og en legitimering av dagens urettferdige maktforhold.

Hickel ser ikke «nedvekst» som en oppskrift for stagnasjon og tilbakevending til tilværelsen som huleboere, ettersom demokratisk

styrt produksjon isteden kan bety flere – og ikke færre – varer og tjenester som det er reelt behov for, samtidig som kortere arbeidsdag gir lavere arbeidsløshet. I en bedre verden ville dette ha vært obligatorisk lesning for dem som skriver perspektivløse «perspektivmeldinger». I tillegg kommer det godt fram at profittjag og mytiske BNP-besvergelser fører til utpint jord, avskoging, overfiske, tap av artsmangfold og plyndringer av naturressurser, noe som overgang til elbiler ikke er noen løsning på. Men forutsetter ikke dette grunnleggende omveltninger i samfunns- og klasseforhold? Jo, svarer Hickel, slik er det.

Boka kan godt suppleres med David Whyte, *Ecocide. Kill the corporation before it kills us*. Manchester: Manchester University Press, 2020, 220 s.

John Bellamy Foster og Brett Clark:

The robbery of nature. Capitalism and the ecological rift.

New York: Monthly Review Press, 2020, 384 s.

Forfatterne er begge sosiologiprofessorer i USA og redaktører av tidsskriftet *Monthly Review*, og har i ei årrekke levert solide bidrag om jordbruk, natur, kapitalisme og øko-sosialisme. De er kjent for både å forsvare og anvende teorier som er forankra hos Karl Marx, og denne gang er de ute med ei grunnbok som er enklere i språkform og ikke forutsetter så mye forkunnskaper som ofte ellers.

Ved hjelp av en rekke historiske eksempler som f.eks. den irske potet-hungersnøden på 1850-tallet og britisk industrialisering med bomull dyrket av slaver på utpint jord, viser de sammenhengen mellom utarming av natur og kapitalistiske eiendoms- og produksjonsforhold. De forklarer også overbevisende at både Marx og Engels viste stor interesse for forholdet mellom mennesker og natur, og at de både så at arbeidernes verdiskaping aldri var løsrevet fra naturrikdommer. Framstillinga fører oss ikke bare til dagens økologiske krise, men retter blikket mot hva som kan skje fram mot 2050 om ikke kapitalismens akkumulasjonstvang erstattes av demokratisk styring. Det hjelper altså ikke med grønnvasking og fiks teknologi.